

NATURALIZMUS AKO „DRUHÁ FILOZOFIA“

Róbert Maco

Katedra filozofie a dejín filozofie, FF UK Bratislava

VI. SLOVENSKÝ FILOZOFICKÝ KONGRES

BRATISLAVA 2020

LESK A BIEDA NATURALIZMU

- „**Naturalistický obrat**“ v analytickej filozofii v priebehu 70.-80. rokoch 20. storočia – osobitne vďaka vplyvu Quinovej filozofie – priniesol nový entuziazmus, ale vyslúžil si aj rezolútnu kritiku
 - **Entuziazmus:** opäť je možná **metafyzika** (a nielen „deskriptívna“) - „unsere Zeit sich als Fortschritt anrechnet, die »Metaphysik« wieder zu bejahen“ ; filozofia sa opäť môže stať obsahovou **vedou** (alebo sa jej aspoň na nerozpoznanie priblížiť)
 - **Kritika:** scientizmus; (dogmatický) fyzikalizmus; likvidácia filozofie, resp. jej rozpustenie vo vede (Ψ : „identifikácia s agresorom“); zneváženie „pojmovej analýzy“ ako filozofickej metódy (P. Hacker: *cul-de-sac*)

NAJLEPŠÍ ZO VŠETKÝCH NATURALIZMOV

- „Naturalistický obrat“ (NO) nás môže priviesť – ak je správne pochopený – k stimulujúcemu a produktívnemu filozofickému postoju na prospech súčasnej a (hlavne) budúcej **teoretickej** filozofie
- „**Správne pochopený**“: znamená pochopiť NO ako výzvu k presmerovaniu (reorientácii) našich filozofických aktivít
 - Nebrať naturalizmus ako doktrínu (súbor filozofických téz), ale skôr ako filozofický **postoj**
 - Chápať ako jadro naturalizmu odmietnutie / opustenie / vzdanie sa „**prvej filozofie**“
- Preto: naturalizmus ako „druhá filozofia“ (inšpirácia: **Penelope Maddy**)

LEPŠIE A HORŠIE CHVÍĽKY WILLARDA QUINA

- **Horšie:**

- (redukcionistický) fyzikalizmus
- epistemológia ako odnož empirickej psychológie
- prepriaty holizmus
- striktné odmietanie rozlíšenia medzi analytickým a syntetickým
- ((abstraktné (matematické) objekty /množiny/ ako súčasť ontológie))
- atď.

- **Lepšie:**

- široký (realistickejší) pojem vedy – od histórie/historiografie až po teóriu nedosiahnuteľných kardinálov
- Integrovanie „obratu k jazyku“ (ako *semantic ascent*)
- Rozumný holizmus
- Pragmati(sti)cký postoj k rozlíšeniu medzi analytickým a syntetickým
- A **najmä**: naturalizmus ako odmietnutie „prvej filozofie“ (*prima philosophia, πρώτη φιλοσοφία*)

DRUHÁ FILOZOFIA – DOBRÁ FILOZOFIA

- Čo presne znamená „odmietnuť cieľ (ideál) prvej filozofie“
 - Neexistuje žiadne externé, transcendentálne (od vedy nezávislé) hľadisko
 - Filozofia nie je ani „apriórnu propedeutikou“ ani „fundujúcou“ disciplínou vo vzťahu k vedám
 - Filozof-naturalista je „busy sailor on Neurath’s boat“

To však neznamená presadzovať hegemoniu vedy (science)

- Filozofia **má** byť *ancilla scientiae* - ale:
 - Scientia ≠ vedecká inštitúcia, vedecká autorita, vedecká komunita, členovia vedeckej komunity
 - Scientia = vedenie = presné, spoľahlivé a univerzálne (komprehenzívne) porozumenie svetu (pochopenie jeho skladby a fungovania) a nás samých ako jeho súčastí – ktoré nadobúdame v procese, ktorý je falibilný, no zároveň sebakorigujúci s revidovateľnými výsledkami

DVA (A)HISTORICKÉ PRÍKLADY

- **George Berkeley – *Analyst* (1734)**

- Otázka: Čo je to (vlastne) infinitezimálna veličina?

- $s = t^2$ s = dráha, t = čas

- $$\frac{(t+\varepsilon)^2 - t^2}{\varepsilon} = \frac{\varepsilon(2t+\varepsilon)}{\varepsilon} = 2t + \varepsilon = 2t$$

ε = infinitezimálny časový interval

- Neskoršie pokusy o prísne zdôvodnenie metód diferenciálneho a integrálneho počtu (infinitezimálneho počtu, metódy fluxii) (Lagrange, Cauchy, Weierstrass, → Dedekind, Cantor → A. Robinson)

- **Gottlob Frege – *Die Grundlagen der Arithmetik* (1884)**

- Otázka: Čo je to (vlastne) číslo?

- Neskoršie pokroky: axiomatická aritmetika (Dedekind, Peano, Russell), vznik modernej logiky, metamatematika (Hilbert), vety o neúplnosti (Gödel) atď.

DVE MOŽNÉ NÁMIETKY

- Nie je „druhá filozofia“ skôr *imanentizmus* než naturalizmus?
 - Áno, naturalizmus je imanentizmus + výsadné epistemické postavenie (exaktných) prírodných vied.
 - Ani naturalizmus by však nemal znamenať stotožnenie poznávania s „prírodovedeckou metódou“.
- Čo ak existujú také **javy**, pre ktoré zatiaľ nie sú k dispozícii štandardné spôsoby vedeckého skúmania? (alebo dokonca nie sú principiálne možné)
 - Naturalista by takúto možnosť mal pripúšťať – dogmatizmus by mal prenechať non-naturalistom, resp. anti-naturalistom.
 - Principiálnu nemožnosť aplikovania štandardných prírodovedeckých metód by naturalista mal pri súčasnom stave poznania pokladať za nepodloženú – kým reálne nie sú vyčerpané ich možnosti.

Ďakujem za pozornosť.